

משך חכמה

פרשת וירא פסקא מז - נא

מאת הגה"ק רבי מאיר שמחה הכהן זצוק"ל מדווינסק

בעל מחבר ספר "אור שמח" על הרמב"ם

עם ביאור בינת החכמה - מאת יצחק בירך דסקל

גליון מס' תשפ"ד - ז טל: 052-7611435 מייל: y.b.daskal@gmail.com כל הזכויות שמורות ©

היום בְּהַר ה' יִרְאָה:

מדוע אברהם קרא לה יראה, ושם קרא לה שלם, וה' קרא לה ירושלים

(כב, יד) במדרש¹ (בראשית רבה נו, י) שם קרא אותו שלם כו'

לב, ל) אם לא כי צורם מכרם, זה אברהם" ע"כ. [ומה שכתב בנדפס "ספרי" הוא טעות סופר] ובגלות, צריך השגחה מיוחדת, כמו שאמרו חז"ל (מגילה כט, א) "גלו שכניה עמהם". לכן התפלל אברהם "ה' יראה", ושם הוי"ה הוא הנהגה ניסית, ולכן קרא למקום יִרְאָה שה' יגלה הנהגה ניסית לישראל במקום הזה, ולכן ירושלים בנויה על שתי הדברים, לתקן המשוכלות שהם במוח, ואת המדות שהם בלב.

ובזה יתבאר פנימיות כונת חז"ל (ברכות ח, א) "אמר רב חסדא: לעולם יכנס אדם שני פתחים בבית הכנסת ואחר כך יתפלל" ע"כ, דהכונה הפנימית הוא שיכנס במוח ובלב להתפלל, שהם שני פתחים שיש לאדם להשיג מושכלות, ולכן יכנס ממש בשתי פתחים ממש, כדי להשכיל על זה. וכיון שירושלים היא תיקון למוח ולב, לכן כתוב על ירושלים (איכה ב, טו) "קָלִילַת יְפֵי מְשׁוֹשׁ לְכָל הָאָרֶץ". כפל הלשון הוא, כלילת יופי על המדות, שהם מיפים את האדם, ומשוש כל הארץ על תיקון המוח. ולכן כתוב על ירושלים (תהלים ככב, ד) "שָׁשׂוּם עָלוּ שְׂבָטִים שְׂבָטֵי יְהוָה עֲדוּת לְיִשְׂרָאֵל לְהַדוֹת לְשֵׁם ה'" ששם נזדככו המדות והמושכלות, ולכן קרא לה ה' ירושלים, יראה-ושלם, על שם שני הפעולות הללו, יראה על השגחת ה', ושלם על הזדככות התכונות והמדות.

ובזה מובן מדוע אמר אברהם לקחת אשה ליצחק מחרון, כי כתב הר"ן (דרשות הר"ן, ה) שהמדות נמשכות מאב לבן, ובחרן פעלו שם ועבר לתקן מדותם, ולא היו שם מדות משוחתרות.

ועל פי זה מובן מה שאמרו במדרש רבה (בראשית נה, ז) "ולך לך אל ארץ המוריה. רבי חייא רבה ורבי ינאי, חד אמר למקום שהוראה יצאה לעולם, ואחרנא אמר למקום שיראה יצאה לעולם" ע"כ. וצריך ביאור בכונתם. אבל לפי המבואר לעיל יתבאר היטב, דהוראה יצאה לעולם, זה תיקון המושכלות, שהוראה הוא דבר רוחני מושכל. ושיצאה יראה לעולם, זה טהרת התכונות ועונש על השחת המידות, שיראה הוא בלב, [ואף על פי שאברהם קרא יראה על שם ההשגחה שעסק במושכלות, אברהם קרא לה יִרְאָה לשון ראייה, השגחה, וכאן אמרו יִרְאָה מלשון פחד, שהוא בלב] וכמו שכתוב (ויקרא יח, כח) ולא תקיא הארץ אתכם, כאשר קאה הגוי אשר לפניכם כי את כל אלה עשו הגוים כו', וכדברי רבי אברהם אבן עזרא, כי בארץ ישראל גם העובדי גילולים שלא נצטוו, נענשו על העריות.

[מז]

(כב, יד) ויקרא אברהם שם המקום ההוא ה' יִרְאָה אֲשֶׁר יֹאמַר

¹ [מז] על הפסוק (בראשית כב, יד) "ויקרא אברהם שם המקום ההוא ה' יִרְאָה אֲשֶׁר יֹאמַר הַיּוֹם בְּהַר ה' יִרְאָה" אמרו חז"ל בבראשית רבה (וירא נו, י) וז"ל "ויקרא אברהם שם המקום ההוא ה' יראה. שם קרא אותו שלם, שנאמר (בראשית יד, יח) ומלכי צדק מלך שלם. אמר הקדוש ברוך הוא, אם קורא אני אותו יִרְאָה כשם שקרא אותו אברהם, שם, אדם צדיק, מתרעם. ואם קורא אני אותו שלם, אברהם, אדם צדיק, מתרעם, אלא הריני קורא אותו ירושלים, כמו שקראו שניהם, יראה-שלם, ירושלים" ע"כ.

וצריך ביאור, מדוע קרא שם למקום שלם, ואברהם יראה, דבדאי לא בכדי קראו לה בשם זה. ועוד, דאחר ששם קרא לה שלם, מה ראה אברהם לשנות את שמה. ומה ענין השמות הללו, שאמר ה' שאי אפשר לשנות שלא התרעם שם או אברהם.

אבל הביאור בזה הוא, דשם היה בדור המבול, שהיו מושחתים במדות, כדכתיב (ו, יב-יג) שהשחית כל בשר את דרכו, ומלאה הארץ חמס, ועיקר עמלו של שם היה לתקן את הדור בדברים של מדות מושחות, גזל חמס וערוה. ועיקר התיקון הוא על ידי שכל אחד יחשוב על האחר, ולא רק על עצמו, ואז, לא יגזול ולא יחמוס ולא יקח את אשת חבירו. וזה יהיה על ידי שהבריות ירגישו שהם כולם יחד איש אחד, וכל אחד הוא אבר לכלל האנושות, דהיינו האדם האחד, אז יעזור אחד לשני, ויהיו כולם שותפים לסייע האחד לרעהו. וכיון שזה היה עיקר עבודתו של שם, לכן קרא למקום שלם, ללמד לכל, שהעיקר הוא שירגישו כולם "שלם" אחד, ואז יתקנו מדותיהן. והצליח שם לתקן מדותיהן, אבל לא הצליח לתקן את המושכלות שלהם.

אבל אברהם אבינו בא לתקן המושכלות, ועיקר עבודתו היתה להוכיח לכל על יחוד ה', שה' לא מסר את השגחתו לאף נברא, אפילו לא מצבא השמים, וה' אחד ושמו אחד. כמו שהביא הרמב"ם במורה הנבוכים (ג, כט) מספרי הגויים, מה שכתבו על אמונת הצאב"ה, ושאברהם התווכח עמהם, עיין שם אריכות נפלאה, וכיון שזה היה עיקר עבודתו, לכן התפלל אברהם על השגחת ה', וביקש שה' יראה, היינו שישגיח השגחה פרטית על בניו. כיון שאברהם אבינו בירר לבניו שיעבוד מלכויות ולא גיהנום, כדאיתא בבראשית רבה (לך לך, מד, כא) "רבי יודן ור' אידי ור' חמא בר חנינא אמרו, אברהם ברר גיהנום, והקב"ה ברר לו את המלכויות, הדא הוא דכתיב (דברים

משך חכמה

פרשת וירא פסקא מז - נא

מאת הגה"ק רבי מאיר שמחה הכהן זצוק"ל מדווינסק

בעל מחבר ספר "אור שמח" על הרמב"ם

עם ביאור בית החכמה - מאת יצחק בירך דסקל

גליון מס' תשפ"ד - ז טל: 052-7611435 מייל: y.b.daskal@gmail.com כל הזכויות שמורות ©

שני פתחים ואחר כך יתפלל, זהו המוח והלב. ולכן ירושלים כלילת יופי משוש לכל הארץ (איכה ב, טו), ושם עלו שבטים להודות לשם ה' (תהלים קכב, ד), כי המדות והמושכלות, שניהם נזדככו ונטהרו בירושלים, ולכן קרא אותה ירושלים על שני הפעולות. ולזאת, בארץ חרן, ששם היו המידות לא בהשחתה, כי שם פעלו שם ועבר, לכן ציוה אברהם ליקח אשה לבנו משם, כדברי רבינו נסים בדרוש ה', שהמדות מושרשות בלב הבנים גם כן, ואין כאן מקומו להאריך. ולכן נקרא ירושלים. יראה, על שם טהרת המושכלות. ושלם, על הזדככות התכונות והמדות, אשר על זה נאמר כלילת יופי. ואמרו במדרש רבה ויצא פרשה ע, יב הדא אמרה שאנשי מזרח גדורים מן העריות, שעל זה פעלו שם ועבר לתקן המדות והתכונות, אך לא הועילו לבני דורם לתקן המושכלות, וכמו שנתבאר. וזה שאמרו במדרש רבה בראשית פרשה נה, ז המוריה שיצאה הוראה לעולם, זה תיקון המושכלות, ושיצאה יראה לעולם, זה טהרת התכונות ועונש על השחתת המידות, וכמו שכתוב (ויקרא יח, כח) ולא תקיא הארץ אתכם כאשר קאה הגוי אשר לפניכם כי את כל אלה עשו הגוים כו' וכדברי רבי אברהם אבן עזרא (ויקרא יח, כו), כי בארץ ישראל גם העובדי גילולים שלא נצטוו, נענשו על העריות, יעוין שם. ועיין תענית טז, א ובתוספות שם, ואין כאן מקומו להאריך. וזה דרוש נכבד, ודו"ק².

² תמצית דבריו: הטעם שאברהם קרא לה יראה, ושם קרא לה שלם, וה' קרא לה ירושלים, כיון ששם, עסק בתיקון הדור על מדות משוחתות שהיה בדור המבול, שהיו מושחתים בגזל וחמס וגילוי עריות. והתקון הוא על ידי שכל אחד יחשוב על האחר, ושירגישו שהם אדם האחד, אז יעזור אחד לשני, ויהיו כולם שותפים לסייע האחד לרעהו, לכן קרא לה "שלם", אחד, ואז יתקנו מדותיהן. ואברהם אבינו בא לתקן המושכלות, ועיקר עבודתו היתה להוכיח לכל על יחוד ה', שה' לא מסר את השגחתו לאף נברא, אפילו לא מצבא השמים, וה' אחד ושמו אחד. לכן התפלל אברהם על השגחת ה', וביקש שה' יראה, היינו שישגיח השגחה פרטית על בניו. וה' קרא לה ירו-שלם על שם שניהם, שיש בה שתי הדברים, הן תיקון המדות שבלב והן תיקון המוח. ואנו מוסיפים יו"ד בין למ"ד למ"ם, כי שמה היה מוריה, והיו"ד

אברהם קרא אותה יראה כו', אלא הריני קורא אותו ירושלים כו'. והענין, דשם, היה בדור המבול, והיה בתיבה, וזן ופרנס כל הנבראים שם בתיבה (סנהדרין קח, ב). והעיקר היה לתקן המדות והפעולות שהמה היו מושחתים, שהשחית כל בשר דרכו (ו, יב), ומלאה הארץ חמס (ו, יג), וכל לימודו היה לתקן המדות והתכונות בכל החי. וזה מורה שְלָם, שהוא מורה שכל המין האנושי הוא אדם אחד, וכל אחד, הוא אבר מאברי האדם הגדול, וכל אחד נצרך לחברו, מושפע ומשפיע זה מזה, וכולם כאחד נושאים קיום מין האנושי ונצחיותו. אמנם, אברהם התפלסף מאוד בחכמה, ולמד כל דרכי הטועים, והתווכח עמהם, וחקר בשכלו כי יש ה' אחד משגיח על הכל, ולא מסר השגחתו להכוכבים כאמונת הצאב"ה (מורה הנבוכים ג, כט), ומשום זה צלי אברהם ה' יראה, שאמרו (בספרי) [מדרש רבה, לך לך מד, כא] כי צורם מכרם (דברים לב, ל) זה אברהם, שבירר לו הגליות ולא גיהנום. ובגלות צריך להיות ההשגחה הפרטית יותר לקיומם, כמו שאמרו, גלו לבל שכינה עמהם (מגילה כט, א), ואין כאן מקומו להאריך. וזה, אשר יאמר היום בהר ה' יראה, רצונו לומר, שיתגלה אלקותו בראות כל בשר כבוד ה' בנסיים פרטיים. והנה ירושלים בנויה על שתי הדברים, היינו לזכך המושכלות שעיקרן במוח, ולתקן ולקשט המדות שעיקרן בלב. וזהו בכלל מאמרם זכרונם לברכה (ברכות ח, א) לעולם יכנס אדם

וכן אמרו חז"ל בתענית (טז, א) "מאי הר המוריה, פליגי בה רבי לוי בר חמא ורבי חנינא. חד אמר: הר שיצא ממנו הוראה לישראל, וחד אמר: הר שיצא ממנו מורא לאומות העולם".

וכתבו התוס' (שם) וז"ל "הר שיצאה ממנו הוראה לישראל. יש מפרשים, דזה ירושלם, שנקרא על שם אברהם שקראוהו הר ה' יראה (בראשית כב), והעיר היה נקרא כבר שלם, כדכתיב (שם יד) ומלכי צדק מלך שלם, ונקרא ירושלם על שם יראה ועל שם שלם. לכך אין אנו נותנין יו"ד בירושלם בין למ"ד למ"ם, על שם שלם, וההר נקרא מוריה על שם תורה, כדכתיב (ישעיה ב) כי מציון תצא תורה, וכתיב (דברים לג) יורו משפטך ליעקב, והוא לשכת הגזית, המוריה זה סיני, ונקרא מוריה על שם שממנו יצא מורא לעובדי כוכבים במתן תורה, כדכתיב (תהלים עו) ארץ יראה ושקטה, אי נמי רצה לומר דירושלם נקרא מוריה על שם שיש מורא לעובדי כוכבים על גדולתה ומתפחדים" עכ"ל.

משך חכמה

פרשת וירא פסקא מז - נא

מאת הגה"ק רבי מאיר שמחה הכהן זצוק"ל מדווינסק

בעל מחבר ספר "אור שמח" על הרמב"ם

עם ביאור בינת החכמה - מאת יצחק בירך דסקל

גליון מס' תשפ"ד - ז טל: 052-7611435 מייל: y.b.daskal@gmail.com כל הזכויות שמורות ©

מדרש רבה³ (נו, יא). ובזה רמז לו, עקב אשר שמעת, שישמע עקב במנין שנותיו, והוא כל שנותיו, כמו שדרשו (נדרים לב, ב. בראשית רבה סד, ד) על עקב אשר שמע אברהם (כו, ה), יעונו שם היטב⁴.

[מט - המשך]

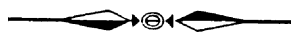
המשך ביאור השבועה

יען אשר עשית את וכו' וירש זרעך את שער שונאיו והתברכו

אבל לכאורה אין לזה שום רמז בשבועה זו.

ונראה, על פי מה שדרשו חז"ל על הפסוק (כו, ה) "עקב אשר שמע אברהם בקלי וישמר משמתי מצותי חקותי ותורתיי", וזה לשונם (בראשית רבה, תולדות סד, ד) "עקב אשר שמע אברהם בקולי כו', ריש לקיש אמר בן שלש שנים הכיר אברהם את בוראו, מנין עק"ב שמע אברהם בקול בוראו" ע"כ. [וכן הוא בנדרים לב, א בשם רבי אמי בר אבא]. ועל פי זה יש לומר, שנשבע לו שבכל שנותיו לא ינסה אותו, ונרמז בפסוק יח "עקב אשר שמעתי בקלי", שישמע בקולו מנין עק"ב, והיינו שלא ינסה אותו. [ואף על פי שיש בחירה לכל אדם, אבל הקדוש ברוך הוא לא ינסה אותו, והיינו שמצד הקדוש ברוך הוא יוכל לשמור מצותיו ולשמוע בקולו. ומה שנשבע לו על ריבוי הזרע וירושת הארץ, ושיתברכו בזרעו, יתבאר בפסקא הבאה, והיא המשך לפסקא זו].

⁴ תמצית דבריו: הטעם שחזר ונשבע לאברהם לאחר שכבר כרת עמו הבתרים, אמרו חז"ל, דאחר העקדה ביקש אברהם מה' שישבע לו שלא ינסה אותו עוד, לזה נשבע לו. והרמז לזה, דאמר לו "עקב אשר שמעתי בקלי", שאברהם חי מאה שבעים וחמש שנה, והכיר את בוראו בן שלוש שנים, לכן "עקב", רומז לכל חייו, כך אמרו חז"ל במדרש רבה במקום אחר. ושאר השבועה יבואר בפסקא הבאה.

[מט - המשך]

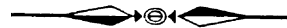
[מח]

(כב, טז-יח) - (טז) ויאמר בי נשבעתי נאם ה' כי יען אשר עשית את הדבר הזה ולא חשכת את בנך את יחידך: (יז) כי בך אברךך והרבה ארבה את זרעך ככוכבי השמים וכחול אשר על שפת הים יירש זרעך את שער איביו: (יח) והתברכו בזרעך כל גויי הארץ עקב אשר שמעתי בקלי:

מה צריך להשבע אחרי שכבר כרת עמו ברית בבין הבתרים

(כב, טז-יח) בי נשבעתי כו'. השבע לי שאין אתה מנסה אותי כו',

של מוריה הוא בין למ"ד למ"ס. וגם לשון מוריה הוא על שם שתי דברים הללו, שממנו יצאה הוראה של מושכלות נכונות לעולם, וממנו יצא פחד לבריות, היינו יראה, מגזל וחמס וגילוי עריות.

[מח]

³ [מח] על הפסוקים (בראשית כב, טז-יח) - (טז) ויאמר בי נשבעתי נאם ה' כי יען אשר עשית את הדבר הזה ולא חשכת את בנך את יחידך: (יז) כי בך אברךך והרבה ארבה את זרעך ככוכבי השמים וכחול אשר על שפת הים יירש זרעך את שער איביו: (יח) והתברכו בזרעך כל גויי הארץ עקב אשר שמעתי בקלי", יש לדקדק, מדוע נשבע ה' לאברהם אחרי העקדה, והרי כבר נשבע לו על האמור כאן בברית בין הבתרים. על ריבוי הזרע, דכתיב (טו, ה) "וייצא אתו החוזה ויאמר ה' נא השמימה וספר הכוכבים אם תוכל לספר אתם ויאמר לו פה יהיה זרעך". ועל ירושת הארץ, דכתיב (טו, יח-כא) - "יח) ביום ההוא כרת ה' את אברהם ברית לאמר לזרעך נתתי את הארץ הזאת מנהר מצרים עד הנהר הגדל נהר פרת: (יט) את הקניני ואת הקניני ואת הקניני: (כ) ואת החתי ואת הפרזי ואת הרפאים: (כא) ואת האמרי ואת הכנעני ואת הגרזני ואת ה'בוסי". ועוד יש לדקדק, מדוע רק לאחר העקדה נשבע לו שיתברכו בזרעו.

וקצת מזה יש לישב על פי מה שאמרו במדרש (בראשית רבה, וירא פרשה נו סימן יא) וז"ל "ויקרא מלאך ה' שנית ויאמר בי נשבעתי, מה צורך לשבועה זו, אמר לו השבע לי שאין אתה מנסה אותי עוד מעתה, ולא את יצחק בני" ע"כ, מבואר דהשבועה היא שלא ינסה את אברהם עוד פעם.

משך חכמה

פרשת וירא פסקא מז - נא

מאת הגה"ק רבי מאיר שמחה הכהן זצוק"ל מדווינסק

בעל מחבר ספר "אור שמח" על הרמב"ם

עם ביאור בית החכמה - מאת יצחק בירך דסקל

גליון מס' תשפ"ד - ז טל: 052-7611435 מייל: y.b.daskal@gmail.com כל הזכויות שמורות ©

לכאורה. ובכל זאת אני יודע כי והתברכו בזרעך כו' שלא יכוונו בהאכזריות רק לקיים מצות השם יתברך וכמו שדרך יהושע על צוארי המלכים (יהושע י, כד), לקיים מצותו יתברך בלבד, אבל לא שיקנה בהם מדת האכזריות חלילה, והבן⁶.

[ג]

(כב, יט) וַיֵּשֶׁב אַבְרָהָם אֶל נְעָרָיו וַיְקַמּוּ וַיִּלְכוּ יַחְדָּו אֶל פְּאֵר שְׁבַע וַיֵּשֶׁב אַבְרָהָם בְּבְאֵר שְׁבַע:

שתי בחינות יש ללימוד התורה

(כב, יט) וישב אברהם אל נעריו. ובמדרש⁷ (בראשית רבה נו, יא)

אלא לפרסם אלוקותו יתברך, לכן נשבע לו ה', שבזכות זה גם בניו ירשו את גויים הארץ ולא יעשו זאת מתוך אכזריות, אלא לקיים מצות ה'. ולכן יתברכו בהם גויי הארץ, אפילו שיעשו זאת.

[ג]

⁷ [ג] (כב, יט) "וַיֵּשֶׁב אַבְרָהָם אֶל נְעָרָיו וַיְקַמּוּ וַיִּלְכוּ יַחְדָּו אֶל פְּאֵר שְׁבַע וַיֵּשֶׁב אַבְרָהָם בְּבְאֵר שְׁבַע", ע"כ. יש לדקדק, מדוע כתוב שרק אברהם שב לנעריו, והיכן יצחק היה. והקשו זאת במדרש וז"ל (בראשית רבה, וירא פרשה נו) "וישב אברהם אל נעריו, ויצחק היכן הוא, רבי ברכיה בשם רבנן דתמן, שלחו אצל שם ללמוד ממנו תורה, משל לאשה שנתעשרה מפלכה, אמרה הואיל ומן הפלך הזה התעשרתי עוד אינו זו מתחת ידי לעולם, כך אמר אברהם כל שבא לידי אינו אלא בשביל שעסקתי בתורה ובמצות לפיכך אינו רוצה שתזוז מזרעי לעולם" ע"כ. ודברי חז"ל צריכים ביאור, מדוע דוקא עכשיו לאחר העקידה אמר אברהם שזכה להכל בזכות התורה, והרי כבר הרבה לפני כן זכה בברית בין הבתרים להבטחה על הארץ ולזרעו, וכל זה בזכות שעסק בתורה, ומדוע דוקא עכשיו שלח את יצחק ללמוד תורה. וכדי לבאר ענין זה כראוי, יש להקדים ביאור רחב מה היא תכלית התורה.

הנה בתורה יש שתי בחינות, בחינה אחת שהיא מבטלת ממנו כח הרע והבהמי שבאדם, מצד חומריותו וכח טבעו השקוע בהבלי העולם הזה, ותועלת זו אינה אלא כאשר האדם מלוכב בחומר, אבל לאחר שיופרד ממנו

בזרעך וכו'. הנה⁵ האכזריות הוא מדה נשחיתה, והיא מחלה המתדבקת, כי אם יעשה האדם זה פעם אחד, יקנה בו המדה הפחותה הזאת, ויהי כחיתי טרף להשחית ולחבל גם לבלי תועלת, והפליגו בזה, עד כי המשבר כלים בחמתו כו' אמרו בשבת (קה, ב) כי הוא כעובד עבודה זרה, ואף אם עושה האדם דין ומשפט במקום המועיל, אבל אין דרך בני אדם להתברך בו. אמנם עכשיו שאברהם השתמש במדת האכזריות לשחוט את בנו יחידו הנולד לו לזקנותו, אשר הוא נגד הטבע, ולא כוון רק לקיים רצון השם יתברך ולפרסם אלקותו, לכן מעתה ירש זרעך את שער שונאיו, שמעתה נתונים העמים הנשחיתים הם הז' אומות שבארץ ישראל, שנאמר עליהם (דברים כ, טז) לא תחיה כל נשמה, ואסור לחמול אף על עולל ויונק, שלזה צריך אכזריות

⁵ [מט - המשך] כבר נתבאר שיש לדקדק מה היה צריך לשבועה זו. עיין תחלת פסקא קודמת. אבל הביאור בזה, דהנה מדת האכזריות היא נשחיתה מאוד, ואם יתאכזר אדם אפילו פעם אחת, יקנה בנפשו מדה פחותה זו, ויהיה כחית טרף להשחית ולחבל גם לבלי תועלת, עד כי המשבר כלים בחמתו כו' אמרו בשבת (קה, ב) כי הוא כעובד עבודה זרה, ולא רק זה, אלא אף במקום שחייב לעשות דין ומשפט ולהתנהג באכזריות, בני אדם אינם מתברכים באדם כזה, אפילו שעושה זאת מן הדין.

לפיכך, אף על פי שכבר בירך ה' את אברהם בריבוי הזרע וירושת הארץ, מכל מקום, לאחר שעשה מעשה כזה של עקדת בנו היחיד, שנולד לו לעת זקנתו שהוא כנגד הטבע, אבל עשה זאת רק בלתי לה' לבדו ללא כל אזכריות חלילה, רק מתוך אהבת ה', ולפרסם אלוקותו, לכן מידה כנגד מידה נשבע לו ה', מעתה ירש זרעך את שער שונאיו, שמעתה נתונים העמים הנשחיתים הם הז' אומות שבארץ ישראל, שנאמר עליהם (דברים כ, טז) לא תחיה כל נשמה, ואסור לחמול אף על עולל ויונק, שלזה צריך אכזריות לכאורה, ובניו יכבשו את גויי הארץ, ולא יכונו אלא למצוות ה', ולא יקנו בנפשם מידת האכזריות. ולא עוד, אלא שיתברכו בהם גויי הארץ, כיון שיכונו רק למצות ה', כמו שדרך יהושע על צוארי המלכים (יהושע י, כד), ובזה מבואר היטב מדוע רק לאחר העקדה נשבע לו שיתברכו בזרעו, ומיושב כל הדקדוקים בס"ד.

⁶ תמצית דבריו: ביאור השבועה על ירושת הארץ ושיתברכו בזרעו, כיון שמידת האכזריות היא פחותה ומוגנה מאוד, ואם יתאכזר פעת אחת, יהפוך לחית טרף, אבל אברהם לא עשה זאת,

משך חכמה

פרשת וירא פסקא מז - נא

מאת הגה"ק רבי מאיר שמחה הכהן זצוק"ל מדווינסק

בעל מחבר ספר "אור שמח" על הרמב"ם

עם ביאור בינת החכמה - מאת יצחק בירך דסקל

גליון מס' תשפ"ד - ז טל: 052-7611435 מייל: y.b.daskal@gmail.com כל הזכויות שמורות ©

ובה הוא שרוי, וכמו שראינו במקדש, שבלוחות העדות על הארון, שם שרתה שכינה (שמות כה, כב), ומשם יצאה אורה לעולם [מנחות פו, ב], והוא כינוי על שפע החכמה והשגה והשלמות. ובמקדש שני שחסר הארון חסרה שכינה (יומא כא, ב). ובנסוע הארון ויאמר משה קומה ה' (במדבר י, לה), ולכן לעתיד לבא גם כן אין מצות בטלות, וכן מצאנו להצדיקים במתיבתא דרקיע עוסקים בהלכה (בבא מציעא פו, ב. ועוד בהרבה מקומות), כי אף בלא חומר ובלא יצר ובלא רע, גם כן התורה היא התכלית האמיתית, והוא הדבקות הנשגבה לאלקים⁸.

[נא - המשך]

מדוע שלח אברהם את יצחק ללמוד תורה לאחר העקידה

וזה⁹ שאמרו בשבת דף פג, ב לעולם אל ימנע אדם מבית המדרש

התורה כדי להדבק בכורא יתברך.

⁸ תמצית דבריו: שתי בחינות בעסק התורה, האחת, לזכך את החומר הבהמי שבאדם. והשנית, להדבק על ידה בה'. שמאז שנתנה תורה, אי אפשר להדבק בה' ללא עסק התורה. ולאחר שאדם מת אינו זקוק לבחינה הראשונה, כי אינו מלוכח בחומר, אבל הוא זקוק לבחינה השנייה בעסק התורה, להדבק בכורא אף לאחר מותו על ידי התורה, לכן הצדיקים עוסקים במתיבתא דרקיע בתורה, שעל ידה הם מתדבקים בכורא יתברך.

[נא]

⁹ [נא] ועל פי המבואר בפסקא נ' יתבאר היטב מה שאמרו חז"ל (שבת פג, ב) "אמר רבי יונתן: לעולם אל ימנע אדם את עצמו מבית המדרש ומדברי תורה ואפילו בשעת מיתה, שנאמר (במדבר יט, יד) זאת התורה אדם כי ימות באהל - אפילו בשעת מיתה תהא עוסק בתורה". ע"כ דיש לדקדק, מה נתכוננו בזה, דמהיכתי תיתי שיהא פטור ממצוות תלמוד תורה בשעת מיתה, ומדוע לא אמרו שיקיים מצוות בשעת מיתה.

אבל לאור המבואר יתבאר היטב, דהנה, לפי הבחינה האחת בתורה שהיא להסיר הרע ולזכך החומר, בשעת מיתה אינו זקוק לעסק התורה, שכיון שהולך למות אין לו יצר הרע, דאמרו חז"ל (ברכות ה, א) "אמר רבי לוי בר

יצחק היכן הוא שלחו אצל שם ללמוד ממנו תורה, משל לאשה שנתעשרה מפלכה, אמרה הואיל ומן הפלך הזה נתעשרתי, לא יהא זז מתחת ידי לעולם. כך אמר אברהם, כל שבא לידי אינו אלא בשביל שעסקתי בתורה ובמצוות, לפיכך איני רוצה שתזוז מזרעי לעולם. דע כי התורה היא משלמת את הישראלי, ומכשרתו ברמ"ח איבריו ושס"ה גידי, נפש, רוח, נשמה, ומעלתו אל תכלית השלמות האפשרי, ובלעדה לא יוכל אדם לבא לידי כשרון הגמור, מיום נתן ה' אותה לישראל. ומלבד שהיא משלמת את החיסרון, ומונעה הפחיתות אשר בהאדם מצד חומריותו וכוחות טבעו המשוקעים וטמועים בהבלי הזמן ועוגביו, עוד היא בעצמותה טוב ויקר, אושר האמיתי, ובה יתקרב האדם לאלקינו, ובה יחזה פניו, הוא השגת האלקות. כי התורה היא מעונו של השם יתברך,

חומר, דהיינו לאחר מותו כבר אינו צריך לתורה. אבל עוד בחינה גדולה ממנה לאין ערוך יש בתורה, כי רק על ידה יזכה האדם להתקרב לאלוקיו, ולהדבק בו, שמיום שנתנה תורה אין דרך אחרת להדבק בה' יתברך, ועל ידה ישיג האדם את האושר האמיתי, הוא הדבקות בה', ובחינה זו צריך האדם אפילו לאחר מותו, שעל ידה ידבק בכורא יתברך, והטעם שעל ידי עסק התורה ידבק האדם בכורא, כי התורה היא מעונו של ה' יתברך, ובה שרוי ה' יתברך.

ובזה יובהר לך מדוע שרתה שכינה לישראל על ארון העדות [שהיה ה' יתברך מדבר עם משה מבין הכרובים (שמות כה, כב)], כיון שהלוחות הוא התורה, ומשם בלבד יש השראת השכינה. ובה יובן מה שרמזו חז"ל במנחות (פו, ב) "מחוץ לפרכת העדות באהל מועד. עדות הוא לכל באי עולם שהשכינה שורה בישראל כו' מאי עדותה, אמר רבא: זה נר מערבי שנותנין בה שמן כנגד חברותיה, וממנה היה מדליק, ובה היה מסיים". ע"כ. והתכוננו חז"ל לבחינה פנימית, שאורה הוא כינוי לשפע החכמה והשגה, והשלמות שעל ידי הלוחות. ולכן במקדש שני שחסר הארון, חסרה שכינה (יומא כא, ב). ובה מובן פשט הכתוב (במדבר י, לה) "וַיְהִי בְּנֹסַע הָאָרֶן וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה קוֹמָה ה' וַיִּפְצוּ אֹיְבָיִךְ וַיִּנְסוּ מִשְׁנֵאֵיךְ מִפְּנֵיךְ", הנה על הארון אמר קומה ה', שהשכינה שורה על ידי התורה הוא ארון הברית.

ועל פי זה מובן מדוע הצדיקים עוסקים בתורה במתיבתא דרקיע (בבא מציעא פו, א ובעוד הרבה מקומות), דכיון שעל ידי התורה ידבק האדם בכורא יתברך, לכן אף בהיותו האדם מופשט מן החומר, צריך הוא לעסק

משך חכמה

פרשת וירא פסקא מז - נא

מאת הגה"ק רבי מאיר שמחה הכהן זצוק"ל מדווינסק

בעל מחבר ספר "אור שמח" על הרמב"ם

עם ביאור בינת החכמה - מאת יצחק בירך דסקל

גליון מס' תשפ"ד - ז טל: 052-7611435 מייל: y.b.daskal@gmail.com כל הזכויות שמורות ©

נקט כהן גדול, ומה שאמרו שאין שכרו כמצווה ועושה כונתם לבחינה האחרת, שהיא ההתקרבות לאלוקים על ידי התורה, בזה לא יהיה לגוי תועלת כל כך כשישראל המצווה ועושה, ומיושב כל הדקדוקים בס"ד. [ואל תתמה על זה, כי כך דרכם של חז"ל להסתיר עומק כונתם. ומה שכתב המשך חכמה "שנכנס לפני ולפנים", אין זה בגירסת הגמרא, אלא ביאור המשך חכמה למה דימו את זה לכהן גדול].

ובזה מבואר מה שאמרו חז"ל שנתקבלה תפלת משה רבינו ע"ה שלא תשרה שכניה באומות העולם (ברכות ז, א), דלכאורה קשה, מהיכי תיתי שיהיה להם השראת השכינה, והרי אינם לומדים תורה. אלא שמשם רבינו ע"ה התפלל, שאפילו יעסקו בתורה לא תשרה עליהם שכניה, כיון שאינם מצווים ועושים. ואף אם יעסקו בתורה, לא ישיגו דבקות הבורא יתברך שיש בתורה, כיון שאינם מצווים ועושים.

ולאחר שנתבאר כל זאת, יתבאר לנו היטב מה שנתכוונו חז"ל שאמרו שלאחר העקדה שלח אברהם אבינו את יצחק ללמוד תורה אצל שם. דהנה, בשעת העקדה הגיעו אברהם ויצחק לתכלית מעלה האנושית, אשר היה לבם חלל בקרבם, והסירו מעליהם כל חומר הרע ולא היו זקוקים לעסק התורה להסיר הרע, וגם עסק התורה כדי להגיע לדבקות בה', לא היה להם תועלת כמצווה ועושה, שלא היו מצווים ועושים, והתורה לא מוסיפה להם דבקות בה' כמו לאלו המצווים ועושים, למרות כל זאת, לא הזניחו את התורה מרוב אהבתה, כי על ידי עסק התורה זכו לזכך כל כך את החומר, כי גם מי שאינו מצווה ועושה מזדכך חומריו על ידי עסק התורה כמצווה ועושה, כמבואר לעיל, ולכן דקדקו חז"ל ואמרו, שאחר העקדה שכבר לבם היה חלל בקרבם, למרות זאת שלחו ללמוד תורה מרוב אהבתה.

א. אבל יש לעיין עוד בדבריו, דמכל מקום עוד קשה, מדוע עכשיו שלחו ללמוד תורה. דאם היו חז"ל אומרים שאפילו אז למד תורה, שפיר, אבל אמרו ששלחו אז ללמוד תורה, מדוע דוקא אז שלחו. ונראה בכונתו, שכיון לכונה עמוקה מאוד בזה. דהנה, כל זמן שהיו צריכים לעסק התורה כדי להזדכך מהחומר, לא היה עסק התורה נקי רק לשם תורה, ללא כל תועלת אישית, אבל עכשיו שכבר נזכך החומר, ואין צורך בעסק התורה, וגם אינו מתקרב כל כך על ידה כל כך לה', כי אינו מצווה ועושה, ומכל מקום הוא לומד תורה, הוא התורה העילאית ביותר, שרק מחמת אהבתה לומדה, כיון שעל ידה הסירו הרע וסילקו הפחיתות, שאפילו שלא היו מצווים, התורה מזככת את שאינו מצווה, כמצווה, כמבואר לעיל, ועל ידי זה נעשו אורים גדולים ומזהירים מפיקים נוגה הכוכבים לעולם ועד, לימוד תורה כזה, הוא

חמא אמר רבי שמעון בן לקיש: לעולם ירגיז אדם יצר טוב על יצר הרע, שנאמר (תהילים ד, ה) "רגזו ואל תחטאו. אם נצחו - מוטב, ואם לאו - יעסוק בתורה, שנאמר (שם): אמרו בלבבכם; אם נצחו - מוטב, ואם לאו - יקרא קריאת שמע, שנאמר: על משכבכם; אם נצחו - מוטב, ואם לאו - יזכור לו יום המיתה, שנאמר (שם): ודמו סלה. ע"כ. הנה מבואר דיום המיתה מבטל הרע ממנו היצר הרע יותר מתורה וקריאת שמע, וכשמרגיש שהולך למות בודאי בטל ממנו יצר הרע. לפיכך אמרו חז"ל שאפילו בשעה שהולך למות, שאינו צריך לעסק התורה לבטל ממנו כח הרע, יעסוק בתורה, שרק היא מקרבת את האדם לבורא יתברך ולדבקות בה', לכן אף ביום המיתה שבטל ממנו היצר הרע, צריך האדם לעסוק בתורה.

והנה הבחינה האחת שבתורה, שהיא להסיר הרע, בזה שוה ישראל העוסק בתורה שמצווה ועושה, לגוי שאינו מצווה ועושה, אבל ההתקרבות לאלוקים על ידי התורה, אינו דומה העוסק בתורה כשהוא מצווה ועושה, למי שעוסק בתורה שאינו מצווה ועושה, דאין סוג וערך כלל למי שעוסק שהוא מצווה ועושה להגיע על ידי התורה לדבקות בה', למי שעוסק בתורה ואינו מצווה ועושה.

ועל פי זה יתבאר לך מה שרמזו חז"ל בעומק כונתן, כמה שאמרו (בבא קמא לח, א) וז"ל "רבי מאיר אומר: מנין שאפילו נכרי ועוסק בתורה שהוא ככהן גדול, ת"ל (ויקרא יח, ה) אשר יעשה אותם האדם וחי בהם, כהנים ולוים וישראלים לא נאמר, אלא אדם, הא למדת, שאפילו נכרי ועוסק בתורה הרי הוא ככהן גדול" ע"כ. דיש לדקדק מה התכוונו שאמרו שהוא ככהן גדול. וביותר הוא תמוה, דהקשו שם בסוגיא, על מה שאמרו שגוי שמקיים מצוות אינו מקבל שכר כיון שאינו מצווה ועושה, והקשו מדברי רבי מאיר שאמר שגוי לומד תורה הוא ככהן גדול, ועל זה תירצו, שמקבל שכר מועט מהמצווה ועושה. והוא תמוה מאוד, דהרי רבי מאיר אמר שהוא ככהן גדול, הרי שפירש בדבריו ששכר הגוי העוסק בתורה הוא ממש ככהן גדול, ואינו ממעט בשכרו כלל וכלל, ואיך אפשר לפרש דברי רבי מאיר שמתכוון למעט בשכרו.

אבל הכונה בזה, דכהן גדול נכנס לפני ולפנים לקודש הקדשים להסיר הרע, לכפר על טומאת מקדש וקדשיו (שבועות ב. א) ולשלוח העונות לארץ גזרה על ידי וידוי שעיר המשתלח (שם), לכן לענין הסרת הרע עובד גילולים שעוסק בתורה, הוא כישאל העוסק בתורה, דלענין בחינה האחת של הסרת הרע, גם בגוי עובד גילולים התורה מזככת חומריו להסיר הרע ממנו, לכן רבי מאיר לא בא למעט בשכרו, להפך, לענין בחינה זו הוא ככהן גדול, ולכן

משך חכמה

פרשת וירא פסקא מז - נא

מאת הגה"ק רבי מאיר שמחה הכהן זצוק"ל מדווינסק

בעל מחבר ספר "אור שמח" על הרמב"ם

עם ביאור בינת החכמה - מאת יצחק בירך דסקל

גליון מס' תשפ"ד - ז טל: 052-7611435 מייל: y.b.daskal@gmail.com כל הזכויות שמורות ©

זוהר השלמות הרוחני, ועוצם התקרבות לאלקים, אין בזה סוג וערך כלל מי שמצווה ועושה למי שאינו מצווה ועושה, שנועם העליון ודביקות האלקי אינו אלא רק למי שמצווה שעוסק בתורה, ולכן נתקבלה תפילת משה שלא תשרה שכינה באומות (ברכות ז, א), כיון שאינם מצווים, אף אם יהיו עושים, לא ישיג דביקות האלקים השוכן בתוך תורתו, כמו שביארנו. וזה עומק מאמרם שאברהם שלח ליצחק ללמוד תורה, כי התבונן במאמרם זה אשר העירו לנו, כי להסרת הרע ולכלות החומר ומאהביו, השטן ומדיחיו, כבר הגיעו אברהם ויצחק בנסיון העקידה, שהגיעו לתכלית מעלה האנושית, אשר לבם היה חלל בקרבם לגמרי, אבל בכל זאת לא הזניחו התורה, כי היתה חביבה עליהם, אף שלא היו מצווים ועושים, ולא הוסיפה להם התורה בעצם שלימות לולא הסרת ההעדרים והפחיתות, כאשר הוסיפה להשלמים המצווים ועושים, בכל זאת לא הזניחו מאהבתם אותה, שעל ידה הסירו הרע וסילקו הפחיתות, ונעשו אורים גדולים ומזהירים מפיקים נוגה הכוכבים לעולם ועד¹⁰.

ומדברי תורה, ואפילו בשעת מיתה כו' שנאמר זאת התורה אדם כי ימות באוהל (במדבר יט, יד) אפילו בשעת מיתתו של אדם תהא עוסק בתורה. פירוש, דאמרו פרק קמא דברכות (ה, א), אם רואה אדם שיצרו מתגבר עליו כו' ואם לאו, יזכיר לו יום המיתה כו', הרי דיום המיתה מועיל להחליש הרע, ולבלע היצר יותר מתורה ומקריאת שמע. ואם כן, אם תאמר כי התורה אינו רק להסיר הפחיתות ולהדיח הרע ולהשלים החסרון, אם כן בשעת מיתתו של אדם שאז נחלש ממנו היצר לגמרי, אינו צריך לאחוז בתורה. על זה אמרו שאינו כן, שעצם התורה היא תכלית השלמות אף במקום שנעדר הרע, לכן, אף בשעת מיתתו של אדם יהא עוסק בתורה. ובכל זאת אינו דומה שלימות התורה להמצווה ועושה מצד מצוה, למי שאינו מצווה, ועושה מצד שלימות המושג מהתורה, כי להסיר הרע הוא כמעט בדרגה אחת, ועל זה אמרו (בבא קמא לח, א) עובד גילולים שיושב ועוסק בתורה הוא ככהן גדול שנכנס לפני ולפנים, פירוש, שכהן גדול נכנס להסיר הרע, לכפר ולשלוח העונות אל ארץ גזירה, שזה ענין הסרת הרע, בזה הוא גדר אחד מי שמצווה ועושה, למי שאינו מצווה. אבל להשיג

מצווים ועושים, ועל ידי זה זכו בעקידה להגיע למעלה העליונה ביותר שאדם יכול להגיע, לפיכך לימוד התורה לאחר העקידה היה ללא שום תועלת, כי כבר נזדכך החומר שלהם, ועל ידה אינם זוכים לקרבת אלוקים כל כך כי אינם מצווים ועושים, אבל מרוב אהבתה, שעל ידה זכו למעלה העליונה הזו, שלח אברהם את יצחק אחר העקידה ללמוד תורה, שעסק התורה הגבוה ביותר הוא כשעוסק ללא שום כוונת תועלת ממנה, מלבד אהבתה.

הלשמה הגבוה ביותר, לכן עכשיו שלח אברהם את יצחק ללמוד, כי זה הזמן ללמוד תורה לשמה, וכמו שביאר רבינו בכמה מקומות, שלימוד התורה צריך להיות ללא שום הנאה כלל, ואפילו לא להנאה רוחנית, ולא בשביל זיכרון החומר. וללא ספק לזה התכוון.

¹⁰ תמצית דבריו: הטעם שלאחר העקידה שלח אברהם אבינו את יצחק ללמוד תורה, כיון שעל ידי התורה נזדכך החומר שלהם, כי גם מי שאינו מצווה ועושה מזדכך חומר על ידי עסק התורה, ואפילו הוא עובד גילולים, אבל הבחינה האחרת שיש בתורה שמקרבת את האדם לאלוקים, המצווה ועושה זוכה להרבה יותר קרבה על ידי התורה מזה שאינו מצווה ועושה. והנה, אברהם ויצחק זכו לזיכוך החומר על ידי עסק התורה אפילו שלא היו

